

BICENTENAR IOAN POPAZU - PROTOPOP AL BRAȘOVULUI ȘI PRIMUL EPISCOP AL CARANSEBEȘULUI (1808 - 1889)

Vasile Oltean

Mâna dreaptă a mitropolitului Andrei Șaguna, cărturar pașoptist, participant activ în cadrul revoluției de la 1848, ctitor al primului gimnaziu brașovean, întemeietor al primei episcopii ortodoxe la Caransebeș - iată doar câteva din argumentele care fac motivația studiului de față.

Ion Popazu cunoaște lumina ziei în Șcheii Brașovului la 20 dec. 1808¹ în casa negustorilor, Ioan și Stana, „români, neam de preot”², veniți din Vălenii de Munte și stabiliți în orașul de sub Tâmpa, la o dată pe care n-o cunoaștem. Tatăl său „...purta anterior și giubea. Era negustor de pește. Om vesel și ordonat în afaceri; Ținea mult la numele său bun”, iar mama lui: „Femeie vrednică, înțeleaptă și blândă”. „Pare că vorbeai cu un preot bătrân – mai spune despre ea un cronicar contemporan – astfel de înțelepte și cinstite vorbe ieșeau din gura ei. Rareori am văzut în viață o astfel de femeie înțeleaptă și blândă. Se purta românește cu ștergar alb pe cap”³.

În aceeași familie Ioan Popazu a mai avut un frate, care a continuat tradiția familiei în ale negustoriei, având să devină și președinte al Eforiei Școlare și membru fondator al gimnaziului, cunoscut mai ales pentru negoțul purtat în Muntenia. Catastiful de botez confirmă și două surori: Elena și Maria. Dacă despre prima (Elena „lui Ioan Popazul”, botezată la 9 iulie 1811) nu se știe nimic, cea de a doua, Maria „lui Ioniță Popazu”, botezată la 20

august 1816 știm că va fi viitoarea mamă a lui Titu Maiorescu și însemnările lui Maiorescu ne oferă mărturii deosebite despre ea.

Îl găsim pe Ioan Popazu mai întâi în școlița de la Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului reorganizată din 1806 de Ioan Barac, ca școală capitală cu trei clase, bazată pe „Rațio Educationis” unde „afară de rânduile și știutele învățături” se însușeau limbile germană, maghiară și greacă. „Dascăl mare” pentru școala capitală era poetul iluminist Ioan Barac, cu obligația de „a învăța pruncii gramaticeste și nemțește și pe lângă acestea și alte trebuincioase științe frumoase”, întrucât „filosofia deplin au săvârșit-o”. Al doilea dascăl, Mihăilă Munteanu, „învăța pruncii învățătura credinței, temeiurile cele dintâi ale limbii nemțești și ungurești, învățătura năravurilor celor bune și alte trebuincioase la al doilea clas învățături”, iar Zaharia Duma pregătea clasa a treia învățând „pe slovenitorii de slove... rumânește, ungurește, grecește și nemțește împreună și a scrie și temeiurile cele dintâi ale artimeticii, cântările bisericesti și altele, la întâiul clas trebuincioase științe”⁴. Continuă să învețe la școala grecească din Brașov, (aflată pe actuala str. Costantin Brâncoveanu nr. 10) unde își însușește pe deplin limba neogreacă⁵, pentru ca să-și continue studiile secundare la liceul „Johanes Honteus” din Brașov (ca singurul român înmatriculat, pentru anul școlar 1828/1829 în clasa a patra: „Popazu Ioannes, 18 ani, disunitus, eminens”, iar în anul școlar 1829/1830 în clasa a cincea, tot „eminens”⁶. Cu această zestre își continuă studiile filosofice timp de doi ani (1831- 1832), la liceul romano-catolic din Cluj, iar între anii 1833-1836 frecventează Universitatea din Viena, în cadrul vestitului institut teologic „Santa Barbara” pe care îl absolvă cu succes strălucit⁷. Ca urmare, Vasile Moga, fără ezitare, îl numește secretar episcopesc încă în 1836, anul când Popazu părăsește băncile Universității din Viena. La 9 martie 1837, același protector, episcopul Vasile Moga, de ziua Sfinților Mucenici, l-a hirotonit întru diacon la biserica Sf. Nicolae din Șchei, iar patru zile mai târziu „preot celibat”, în prezența protopopului Ignatie Carabaș și a credincioșilor brașoveni, înlocuind astfel pe cel adormit întru Domnul, protopopul Radu Tempea VI, pentru a sluji împreună protopopul Carabaș și cu bătrânul preot Simion Datcu (decedat și el la puțin timp – 28 martie 1837).

„...Ca preot – ne spune Ion Popea ⁸ - a fost un adevărat reprezentant al lui Hritos. Puterea lui apostolică se cuprindea nu în felurite forme exterioare, ci în cuvânt... Și în cuvânt Popazu era maestru, în cuvânt era forța lui. Când vorbea de la catedră, trăsăturile feței îi erau iluminate de puterea sfântă a ideilor ce dominau sufletul său. Și cuvântul izvora din pieptul lui în forma valurilor unui torent și irezistibil răpea cu sine inimile ascultătorilor. Biserica Sf. Nicolae din Șchei gemea atuncea de mulțimea poporului. Străini de națiune și confesiune veneau să asculte pe vestitul predicator. Nemții îl numeau Schleiermacher al românilor, iar românii îi ziceau Ioan Gură de Aur... Vorbea... într-o limbă nemăiestrită, firească, așa ca toți să-l înțeleagă, învățat și neînvățat... Vorbea rar și cu glas puternic. Tonul cuvântului său era ca tunetul de puternic... Idealist, devotat binelui de obște și înflăcărat pentru binele neamului său, Popazu nu era și nu putea fi omul banului, nici limba lui nu putea fi departe de buzele sale... Banul cel din urmă îl da unde știa că poate face vreun bine...”⁹ Cât privește portretul său fizic, același Ioan Popea ne spune: „Ca preot tânăr era om frumos, rumen la față, avea ochi vioi,

mari pătrunzători, barba neagră, părul capului negru. Umbla de obicei în reverendă, iar peste ea, cu o mantie cu guler mare, lăsat pe spate și pe cap cilindru, pe care-l purta până în anul 1855”¹⁰.

Decedând și preotul protopopul Simion Datcu, este ales din aprilie 1838 să slujească împreună cu Popazu preotul Petru Gherman de la Biserica din Brașovul Vechi, care – după cum reiese din raportul de recomandare al protopopului Ignatie Carabeț „*a isprăvit învățăturile theologhicești în Universitașul Beciului (n.n.Vienei), de unde viind înapoi, în cancelarie episcopască au slujit 2 ani și jumătate... a slujit ca protopop și paroh 14 ani, ba a înlocuit și pe Tempea și pe alții de la Sf. Nicolae*”.

Nici trei săptămâni n-au trecut și adoarme întru Domnul protopopul Ignatie Carabeț, în vârstă de 62 ani „*la 12 iulie 1838 noaptea la un ceas și s-au îngropat în groapa lui Racoviță cu mare cinste*”¹¹.

Între evenimentele acestei perioade „Gazeta Transilvaniei”¹² consemnează că „*la 6 decembrie 1838 s-a serbat hramul Sfântului Nicolae. Tot atunci s-a săvârșit și sfințirea bisericii vechi*”¹³, care având întemeierea de la anii 1403-1420, după mai multe schimbări ce aduseseră și veacurile peste dânsa, îi trebuia neapărat o reparație și o lărgire. Tot din acest prilej protopopul Ioan Popazu primi statutul de protopop primar actual în districtul Bârsel”. Pe lângă această numire atât de meritată, episcopul Moga – la cererea Reprezentanței – mai trimite Bisericii un antimis, la 12 decembrie 1838 st.n.¹⁴ „ca să se poată sluji Sfânta Liturghie la ziua Sfântului Nicolae, la reînviata Biserică”.

De mare ajutor i-a fost faptul că Reprezentanța angajează pe fostul revoluționar pașoptist, șcheianul Ioan Bran¹⁵ „absolvăluitul avocat” cu un salariu anual de 200 florini „wiener wehrung”, încheind și contract cu el, conform căruia Bran era obligat a lua parte la toate ședințele și a „*duce despre toate obiecturile ce se vor lua înaintea Protocol curat, precum și a griji și a ținea arhiva în rânduială bună*”. El se mai obligă apoi: „*ca desăvârșit jurat diplomatic avocat*”, conform jurământului făcut „*a apăra și a purta toate pricinile ce ar putea avea Sf. Biserică, a scoate cametele de la cei ce cu bine nu plătesc, prin judecată și unde va fi de lipsă și va pofti siguranța Sf. Biserici și capitalele (sic! =veniturile) hotărându-se aceasta în sesie, iară banii ce se vor scoate, vor avea a intra în mâna Cinstiților Reprezentanși...*” Și „*în toate trebuințele Sf. Biserici a da sfat sănătos și mână de ajutor*”, iar „*când vor pofti stările împrejur ca D. Ioan Bran în trebuințele Sf. Biserici să meargă afară din Brașov, atunci se va da deosebit cuviincios diurnum, precum și toate taxele și cheltuielile ce va face Domnia Sa la cuviincioasele locuri de judecată*”¹⁶.

În anul 1838, Popazu, în noua calitate de protopop, solicită oferte și reușește să realizeze o tâmplă nouă, un amvon și o strană vlădicească cu concursul tâmplarului din București, Friedrich Stiler și a aurarului brașovean Heflich, care se oferă să realizeze tâmpla după modelul celui de la Biserica grecească din Viena. La rândul său zidarul Horvath realizează „fruntea dinaintea bisericii la stâlpi”.

În ședința din 18/30 decembrie 1838 se citește ordinul episcopesc din 14 dec. 1838 pentru a se accepta, la recomandarea lui Ioan Popazu, candidatura celui de-al treilea preot la biserică în persoana preotului Ioan Petric din Brașovul Vechi, originar din Zărnești, candidatură care a fost mai

întâi respinsă de Reprezentanți, dar apoi, neavând încotro au primit, „cu dragoste”, propunerea lui Popazu.

În ședința următoare (30 nov. st.v.1841) protopopul Popazu propuse ca vestitul revoluționar pașoptist, fost călugăr în Moldova și psalt la mănăstirea din Sinaia, ierodiaconul Varlaam să fie numit psalt al Bisericii, căci – zicea el – „*Acest om este un psalt foarte bun, cu meșteșug desăvârșit, ce nu numai măestria muzicii o cunoaște, dară este și izvoditor de cântări și psaltichie cu științe și conțep și așa fiindcă armonica cântare este lauda lui Dumnezeu și podoaba ce mai sfântă a Bisericii*”¹⁷.

De real folos s-a dovedit gestul prințului Grigore Brâncoveanu (nepotul marelui voievod), care „*a lăsat ca jumătate venitul legatelor sale, ale moșilor Sâmbăta și Poiana Mărului (a căror administratoare era Compania grecească) în tot anul să se împărțească săracilor*”¹⁸.

Încă din 1842, protopopul Popazu se gândise să dea o nouă „Instrucție” pentru slujbașii Bisericii, conform căreia Reprezentanța avea să fie formată din toți cei trei parohi, precum și din doisprezece bărbați „*parte mirenească, aleși de către obște dintre oamenii de frunte, cinstiți, cu nume și cu stare bună, pașnici și destoinici*”. Pentru fiecare loc, Reprezentanța propunea trei persoane, pe care într-o duminică sau sărbătoare, protopopul, împreună cu inspectorul magistratual îi propune obștii spre a vedea care din ei întrunește majoritatea voturilor¹⁹.

În toamna anului 1845 Popazu a cerut Reprezentanței să-i elibereze un certificat de bună purtare, de care avea nevoie pentru a candida pentru postul de episcop la Sibiu. În arhiva Municipiului²⁰ se află acest document, eliberat în limbă germană, eliberat la 5 noiembrie 1845: „*Ioan Popassu, protopopul ortodox de aici, cere să fie recomandat la Înaltul Guvern în postul devenit, nu de mult, vacant, prin moartea episcopului Vasile Moga și-și sprjiină cererea pe un certificat, din care se vede că a absolvit studiile teologice la Universitatea din Viena, apoi, ca paroh la Biserica cea mare ortodoxă de aici și apoi de protopop și că Excelența Sa General Comandant i-a recunoscut serviciile făcute cu prilejul mutării liniei de la Bran și, în fine, și la situația sa de preot necăsătorit, precum și la viața sa morală ireproșabilă de până acum*”.

Magistratul continuă: „*Cererea cu anexele lui s-a trimis guvernului cu observarea că petiționarul, după părerea obiectivă a noastră, cu privire la activitatea lui de până acum, la cunoștințele și vața lui morală, ar fi foarte potrivit și capabil pentru a i se acorda demnitatea de episcop*”.

Dar, spre fericirea Bisericii, a școlii și a poporului din Șchei, Popazu avea să rămână încă mulți ani la postul său, având încă multe de realizat pentru Brașovul său drag.

Reușește să-l capaceze în 1846 pe marele pictor bisericesc, șcheianul Constantin Lecca, aflat la Craiova, să picteze icoanele bisericii pentru iconostas și cu ajutorul tâmplarului Nicolae Pop (tatăl pictorului Mișu Popp) împodobește din nou biserica²¹.

Evenimentul cel mai important, care i-a marcat tot restul vieții, a fost înscăunarea lui Andei Șaguna ca episcop vicar al românilor din Ardeal în vara anului 1846, festivitate la care a fost prezent protopopul Popazu în fruntea unei numeroase delegații brașovene. Încă de la început Popazu și

Reprezentanța ajută financiar noua episcopie și ca urmare, la 12 martie 1847, Șaguna le mulțumește „cu căldură pentru felul și râvna aceasta, care ca niște bărbați mărinimoși o arătați către a noastră a tuturor Bisericii... Și fiți încredințați, cum că neostenit mă voi sili și mă voi strădui și eu a împlini totdeauna dreptele cereri ale iubiților mei credincioși”.

Au urmat la puțin timp evenimentele revoluției pașoptiste declanșate în 22 februarie 1848 la Paris și la 13 martie, după trei săptămâni, și în Viena. După alte săptămâni, la 30 martie 1848, Sașii, vechii stăpânitori ai Brașovului, cer într-un memoriu al lor: „Acceptare Valahilor ca cetățeni egal îndreptățiți în țara săsească”, pentru ca după câteva zile, la 3 aprilie, președintele Universității Săsești din Transilvania²² să declare printr-un comunicat oficios că adunarea națională a Sașilor a decis „să se dea drepturi Românilor, aflători pe fundul regiu, recunoscându-le capabilitatea de a fi aleși membri ai comunităților săsești, dreptul de a primi funcții în oficiile comunale și districtuale, ca și primirea de ucenici valahi în bresle, iar Biserica ortodoxă de pe teritoriile săsești, să primească porțiune canonică din pământuri la comunele lor și, dacă acestea n-ar avea pământ disponibil, să dea preotului ortodox o leafă potrivită din casa comunală, preoții lor bucurându-se de aici în colo de aceleași favoruri personale ca și preoții celorlalte religii recepte”²³.

Astfel Românii din Transilvania și cu ei și brașovenii ajunseseră, așa zicând peste noapte, să dobândească drepturile pentru care luptaseră sute de ani. În Brașov, vestile bune sosiră în curs de câteva ore, iar în ședința din 18 aprilie 1848 a Reprezentanței, protopopul Popazu, cu sufletul plin de mândrie și bucurie, făce cunoscut că „la 3/15 mai s-au hotărât a se ținea la Blaj o adunată națională, pentru ca să se sfătuiască de instanța ce vine a se face și a se da la dieta țării”. Se citește apoi ordinul consistorial No. 231 din 7/19 aprilie, în care se spunea că „Reprezentanța să aleagă din sânul obștii pe cei mai pricepuți și mai deștepți, ca să meargă la Blaj”. Reprezentanța declară că „își ține de cea mai sfântă datorie, după putință, a îngriji și a se sili ca să-și capete Națiunea Română drepturile sale și așa s-au hotărât ca toți reprezentanții să poftască la această adunare la Blaj, împreună cu notariul (Ion Bran), precum și domnii N. Voinescu, I. Jipa, I. Leca, I. Petrovici, Barbu Cepescu, Gh. Ciurcu, I. Corbu, S. Stinghe, D.G. Nicolau, Nicolae Găitănăr, Anton Balomir, N. Pădure, Constantin Popazu, Panaiot Mincu, I. M. Burbea, Hristea Orghidan, Hristea Gh. Orghidan, I. Donțea, Andrei Popovici, N. Mitoc, I.St. Arseniu, I. Ozun, I. Bidu, Simion Dulceață și I. Munteanu și s-au poftit domnii curatori a face aceasta cunoscut la toți cei mai sus scriși ca până la 1 mai st.v. să se afle la Blaj, plecând de aici, luni în 26 aprilie. Toți, atât reprezentanții, cât și toți ceilalți vor merge pentru dragoste, ba și datoria către Nația sa, cu cheltuiala sa, iară notariul își va avea cheltuiala și diuranumu său din lada Sfintei Biserici, ca și altădată”²⁴.

Pe Câmpia Libertății Brașovenii au avut cinstea ca din cei zece secretari ai Adunării, doi să fie aleși din sânul lor: Ioan Popazu (al doilea) și Ion Bran (al zecelea). În delegația, compusă din 46 de români, urmând să prezinte împăratului petițiunea de 16 puncte, prin care națiunea română își cere drepturile sale, în delegația, pusă sub conducerea mitropolitului Andrei Șaguna, au fost aleși nouă brașoveni: protopopul Ion Popazu, Ioan Bran, avocatul vice-prefectul Brașovului, Constantin Secăreanu, cancelistul

Vasile Lacea junior, avocatul Constantin Ioan, negustorii Ioan Juga, Rudolf Orghidan, Nicolae Dima și Ioan Jipa ²⁵

În a doua delegație, pusă sub conducerea episcopului Lemeni de la Blaj, constatătoare din cel puțin o sută de membri și care avea să notifice Dietei din Cluj hotărârile Adunării Naționale, au fost aleși brașovenii: diaconul Iosif Barac, Gheorghe Burbe, I. A. Navrea, N. Voinescu, I. Corbu, Radu Leca, Barbu Cepescu, Dumitru Oțotoiu, Nicolae Măciucă, protopopul Petre Gherman, Vasile Lacea senior și Gheorghe Nica.

În drum spre Insbruck, la împărat, delegația condusă de protopopul Ion Popazu (căci mitropolitul Șaguna rămăsese la Cluj și Pesta) a fost arestată, fiind socotiți spioni, și după eliberare, Popazu prezintă împăratului petițiunea românilor, afirmând între altele că *„națiunea română nu are nici o încredere în bărbații de stat ai Ungariei, iară în cei din Transilvania nu avusese nici odinioară...”*²⁶. Ion Bran scrie brașovenilor asigurându-i că *„aici la împăratul stăm foarte bine; avem toată nădejdea că ne vom ajunge dorința și că ne vom redobândi drepturile noastre strămoșești”*²⁷.

Nemulțumiți cu rezoluția împărătească, primită abia la 11 iunie, delegația română înaintează – de astă dată împreună cu Șaguna – o altă petiție, la care a primit o rezoluție mai favorabilă, așa că la 24 iunie membrii au plecat spre Pesta, pentru a o comunica și guvernului ungar. Popazu, preocupat de evenimentele de pe meleagurile natale, revine la Brașov, timp în care delegația își continuă drumul spre Insbruck. Din procesul verbal al ședințelor de la Biserica Sf. Nicolae, scris în 28 noiembrie 1848 în limbă greacă, aflăm măsura deosebită impusă de Popazu de a ascunde documentele, zidindu-le în turnul bisercii, pentru a nu fi distruse. Se aștepta ca după zile de bucurie și veselie, să urmeze zile grele, căci la începutul verii Ungurii dezlănțuiau războiul civil, care au implicat multe jertfe de tot felul²⁸.

La 30 august s-a dat ordin ca refugiați munteni („Walachaner”), care se aflau în Brașov, de la prințul Bibescu și până la cel mai mic, în timp de trei zile să părăsească orașul și dacă nu vreau să se întoarcă în patria lor, să-și aleagă un domiciliu în interiorul Ungariei, în anumite comitate²⁹. În aceste condiții protopopul Popazu, având dezlegare de la „Cinstitul Comitet de Siguranță al Brașovului”, provoacă pe toți locuitorii români de a se înarma, iar Ion Bran e numit prefect al Gărzii Naționale, și Costantin Secăreanu vice-prefect. Transilvania a fost împărțită în cinsprezece legiuni românești, organizate de către „Comitetul Națiunii Române”, constituit la Sibiu. Legiunea din Țara Bârsei o organizează C.I. Secăreanu, mai întâi ca vice-prefect, apoi ca prefect al legiunii și Ioan Bran, cu concursul autorităților militare austriece. Ea nu avea decât un escadron de călăreți și câteva cete de pușcași, majoritatea - peste 4000 – fiind doar lănceri, a căror instrucțiune se făcea pe terenul liber dintre cetatea Brașovului și dealul de sub Cetățuia (de pe Straje), unde se găsește astăzi frumosul parc al Brașovului ³⁰.

Între timp „insurgenții” unguri se apropiau de Sibiu și de Brașov, iar în noiembrie feld-mareșalul Ghedeon comanda din Brașov o trupă regulată de 1890 de pedestrași, 200 călărime și 8 tunuri. Gărzile săsești, lăncierii și vânătorii români vor fi fost cu totul circa 4000. La 30 nov. secuii ocupă și jefuiesc Feldioara (de lângă Brașov) dându-i foc și în 5 decembrie săcuii trec Oltul și pradă Prejmerul ³¹.

În aceste condiții se mandatează negustorul Gheorghe Nica să meargă în Muntenia pentru a cumpăra „*de la Înalta stăpânire a Țării sau de oriunde va găsi, cinci sute știuc(uri) puște cu baionete bune...pe credit de șase luni*”... adresând totodată și o scrisoare Căimăcăneiei Țării Românești mărturisind că „*Tristele împrejurări, în care ne aduce războiul țării, purtat de către partida maghiară Vă sânt prea cunoscute, încât nu face trebuință de a Vi le descrie mai pe larg. Ajunge ce zicem, că legea noastră pravoslavnică este călcată în picioare, bisericile noastre prădate și jefuite..., încât nu ne mai rămâne altceva decât a cădea la filantropia și cunoscuta D-Voastră dărnicie.* Ei mai spun, între altele, că toate drumurile sunt tăiate și de aceea n-au primit arme din altă parte., dovadă fiind și scrisoarea, pe care o alătură, a „feldmareșalitantului Ghedeoni”. Ca urmare s-au trimis 345 lănci, precum și 5 puști împrumutate, partea cea mai mare de către negustorii și preoții de la Sf. Nicolae, Cetate și Tocile, precum și Brașovul Vechi³².

În timpul acesta protopopul Popazu se afla din nou la Viena și la 25 februarie 1849 face parte din delegația care prezintă o altă petiție împăratului. Ca urmare la 4 martie 1849 Francisc Iosif I emite o nouă constituție, cu care Românii n-au fost mulțumiți, ba chiar și Ungurii se înfuriaseră deoarece uniunea Transilvaniei cu Ungaria, pe care o cereau de atâta vreme, nu era nici de astă dată recunoscută, ci în constituție se garanta independența autonomă a marelui provincii - Transilvania³³. Așadar, în timpul cel mai periculos, Popazu era la Olmutz, unde continua să apere interesele națiunii sale. De la Olmutz plecase la Viena, de unde scrisese de mai multe ori Reprezentanței. „*Am făcut ca familia împărătească să se intereseze mult pentru cauza Românilor-scria Popazu la 31 martie 1849-Apoi, gazetele toate, care ne-au primit în coloanele lor petițiunea noastră, o laudă că este dreaptă și potrivită cu spiritul timpului de astăzi. Destulu-i - continuă el înflăcărat - că de astăzi încolo Națiunea noastră cuprinde locul care i se cuvine. Vom avea, Fraților, în Ardeal, domnii noștri, vom avea aici la ministeriu consilierii noștri. Națiunea noastră, cu un cuvânt, va avea viață politică, drepturile sale, vaza sa înaintea împărăției și înaintea Europei ...*”³⁴.

La 24 ianuarie st.v. 1850 Popazu era încă la Viena și scrie din nou brașovenilor: „*să fim răbdători, așteptători, abătători, plini de nădejde, jertfitori, pașnici și iubitori de bună rânduială și așa vom ridica Națiunea română la rangul ce i se cuvine și vom face ca nepoții și strănepoții noștri să moștenească o soartă fericită...*”. Le mai scrie apoi, că de la plecarea lui Șaguna din Viena, a fost încredințat de către ceilalți deputați români să ia cuvântul la ședințele de la împărat și miniștri. Imediat, însă, ce se va găsi un altul să-i ia locul, „*eu îndată voi pleca acasă, că fără de acee m-au încins un dor de patrie, care-mi sfâșie inima cu totul...*”³⁵. În sfârșit, pe la mijlocul lui aprilie 1850 revine acasă, iar în ședința din 19 aprilie prezintă Reprezentanței un expozu despre misiunea sa, consemnat în protocolul ședințelor.

Ca o frumoasă și meritată răsplată morală pentru Popazu, în ședința din 11 martie 1850, pentru serviciile aduse cauzei românești, ca deputat în cauza națională și pentru truda lui întru înființarea gimnaziului, Reprezentanța consemna: „*Luând în cuviincioasă considerăciune zelul cel înfocat și stăruința cea neobosită a Prea Onoratului Domn Ioan Popazu, parohului și protopopului nostru, întru creșterea slavei și podoaba Sfintei Bisericii noastre, întru*

înaintarea tuturor poporenilor la cunoștința legii și împlinirea datorințelor morale, întru înființarea școalelor și așa întru întemeierea și lățirea științelor, artelor și meșteșugurilor întru tinerimea noastră română; luând în băgare de seamă neprețuita silință a Prea Onorat D-Sale întru a ne aduce pe noi, pe poporarii noștri și pe toți Românii, ca să trăim în frăție, dragoste și bună înțelegere, fără de care nu este înaintare, nu este mântuire, luând, în sfârșit în considerăciune jertfele sale cele rare, ce le-u adus și pericolele cele mari, la care s-au expus, pentru glorioasa noastră Dinastie a Austriei și pentru Națiunea noastră Română și /tot/ așa și pentru poporul nostru, mai cu seamă în acești doi ani din urmă, 1848 și 1849, am aflat cu cale, drept un mic semn de mulțămă, a-i da P(re)a.O(sfin)Țieiiei).S(ale). casa Bisericii, numită a Zugravului ca să lăcuească până va fi în viață, împreună cu ai Sfinții Sale, gratis, încetând, însă, cu aceasta cei 120 fl.m.c. plata de cvartir, ce au avut până acuma de la Biserica”³⁶.

Probabil, la propunerea lui Popazu, în ședința din 22 aprilie, în „Protocol” se mai adaugă: „Reprezentanția, luând în băgare de seamă ostenelele cele foarte mari și jertfele cele nespuse de grele, ce au făcut I.P.Sfinția sa, Domnul nostru Episcop Andrei Șaguna pentru creșterea și înflorirea, atât a ierarhiei răsăritene ortodoxe în Marele Prințipat al Transilvaniei, cât și a Națiunii noastre române, cu cheltuieli mari, de atâta timp în Viena și cu paguba strâmtoratelor sale venituri episcopoești, găsește de cuviință a-i face I.P. Sfinții Sale o adâncă și fierbinte mulțumită în scris, în chipul cel mai potrivit, care să i se trimită Măriei Sale la Viena”.

În mai 1858 Șaguna scrie Eforiei Școlare că, fiind convins că „biblioteca noastră de la Biserica sf. Nicolae este cea mai veche și cea mai bogată în cărți bisericești și că aceeași stăpânește niște cărți foarte rare, de care cu anevoie se vor mai fi aflând la vreuna din bibliotecile noastre”, să fie încredințați doi profesori, pe lângă un onorariu potrivit, care să aleagă, să inventarieze și să numeroteze cărțile și așa „a le aduce la rândul cuviincios, ca să nu se piardă sau să se înstrăineze vreuna din acelea, ba dimpotrivă, să se mai înmulțească din cât va fi cu putință. Bine ar fi – mai adaugă grijuliul arhieru –când s-ar alege și un bibliotecariu, care să îngrijească în viitoriu de cărțile pomenite, cu îndatorire de a nu da nimănui vreuna dintr-însele, fără de revers și fără de vreo plată potrivită, din carea apoi să se poată cumpăra încă și alte cărți”.

Cel ales să reorganizeze vechea și importanta bibliotecă a fost tot Ioan Barac, despre care în „Protocolul sesiunilor...” se spune că la 25 ianuarie 1859 „...au scris pe fiecare carte titula deasupra pe tăblii, le-au numerizat, le-au așezat în rând, au format bibliotecă regulată și au făcut ptotocol specific despre toate cărțile Bisericii”³⁷. Astfel, când a venit din nou la Brașov, Șaguna a fost mulțumit, cum spunea el în scrisoarea din 14 mai 1858 către Eforie: „...Eu m-aș bucura foarte mult, dacă cu venirea mea la Brașov, cu prilejul cel mai dintâi, aș afla cărțile, des pomenite, aduse la rând bun”.

La 28 iulie 1860, protopopul Popazu află că „Înaltul Ministeriu al Cultelor și al Instrucțiunii Publice din Moldova, prin decretul său nr. 8047/1860 înștiințează Reprezentanța că: „s-au hotărât în Adunarea Țării pentru susținerea gimnaziului de aici din Brașov o dotațiune anuală de 18.500 lei (500 galbeni – 2500 fl.) din visteria Moldovei”. Școala era deci, deocamdată,

salvată. La 15 mai 1861 a sosit și din partea Țării Românești o adresă prin care se făcea cunoscut că Adunarea Legislativă a votat și ea pe seama școalelor brașovene suma de 15.750 lei, începând cu anul 1860, retroactiv.

În anul 1862, e pe cale să se împlinească visul cel mai frumos al lui Șaguna și al tuturor Românilor ortodocși din Transilvania – reînființarea vechii mitropolii, pentru care începuse să lucreze încă în anul 1849 și în care voia „să cuprindă pe toți Românii de sub stăpânirea Habsburgilor, deci nu numai pe cei din Transilvania, ci și pe cei din Banat, Bihor și Bucovina”³⁸.

Între cei trimiși în delegație la Viena în această atât de impresionantă cauză națională - bisericească, făcea parte și Popazu. La 7/19 martie 1862 st.n., crezând că „chestinea să se lămurească care cumva” Popazu văzu că „deabia acum am ajuns la oarecare chiarătate /claritate/ si siguranță... Lucrurile ar merge bine – continuă protopopul să le spună brașovenilor, asigurându-i că este optimist ca și Șaguna, cu toate că „frații Bucovineni, nu numai că nu sunt cu noi, ci în contra noastră”. La 14 martie 1862 au semnat apoi cu toții petițiunea scrisă „ce este un capu de operă („Maistersticu”)...”.

Popazu este cel care le aduce aminte autorităților vieneze că reînființarea Mitropoliei a fost cerută încă din 1848 și că tot el, Popazu, a prezentat cu mâna sa împăratului, în anul 1860, a doua petițiune, iar aceasta de acum fiind a treia. „Domnii cei mari” cunosc bine cauza - ține să precizeze Popazu – și niciunul nu a arătat că ar avea ceva împotrivă, „că înaltele locuri sunt aplecate a se aplacida mult dorita mitropolie”³⁹. La 24 decembrie 1864 împăratul anunță printr-o scrisoare că „încuviințează” Mitropolia română independentă, coordonată cu cea sârbească și află de bine a-l numi pe Șaguna Mitropolit al Românilor din Transilvania și Ungaria⁴⁰. Faptul a produs o mare bucurie între toți românii ortodocși și mai cu seamă la Brașov, oraș, care luptase atât de mult și aproape fără întrerupere, pentru biruința Bisericii strămoșești ⁴¹.

În semn de recunoștință, la începutul anului 1865, Șaguna pleacă din nou la Viena, în fruntea unei deputațiuni de ardeleni, ungureni (din Muntenia) și bănățeni, din care făcea parte și Ioan Popazu.

În anul 1863 Ioan Popazu este ridicat la rangul de protosințel în Biserica Schimbării la Față din Sibiu și apoi de arhimandrit la Biserica Sf. Treime din Cetatea Brașovului. Trecerea lui Popazu la demnitățile de protosințel și arhimandrit nu era decât pregătirea drumului spre cele de episcop ⁴². Curând după această dovadă de recunoștință din partea lui Șaguna, când acesta pleacă la băile din Vâlcele și Covasna, la 7 mai 1864, îl numește pe Popazu președinte al Consistoriului ⁴³. În această calitate el a fost numit regalist ⁴⁴ în Dieta transilvană, care în 1864 îl alesese și deputat în senatul imperial din Viena.

Totuși Popazu nu părăsește încă Brașovul, la care ținea atât de mult, având satisfacția de a vedea realizate încă multe din proiectele sale. Totuși, în 1865, când lui Șaguna îi reuși să mai înființeze o episcopie sufragănă la Caransebeș - din cele șase pe care le ceruse și din care, cea de la Arad exista, el o încredințează celui mai vrednic și mai harnic, lui Popazu, care cu greu s-a despărțit de orașul său natal. Și mai greu s-au despărțit, însă, brașovenii de fostul lor protopop, căci acum îl cunoșteau și-l apreciau așa cum în adevăr, merita⁴⁵.

La 6 iulie 1865 alegerea lui Popazu a fost confirmată de împărat și la 15 august, de Adormirea Preacuratei Fecioare, a fost hirotonit în Biserica cea mare din Rășinari, de însuși Șaguna, însoțit de un sobor de preoți, în frunte cu episcopul Aradului ⁴⁶.

La 13/25 aprilie 1887, când, cu prilejul jubileului de 50 de ani de preoție a lui Popazu, brașovenii îi trimit o adresă, în care declarau solemn că: *„O minune a Providenței le-a trimis învremuri de amorțire pe bărbatul, care, timp de 28 de ani, se luptă cu credință neclintită și cu o rară bărbăție în fruntea ostașilor săi. Românii brașoveni se afirmaseră ca un puternic element de viață și muzele, ținute până acuma în depărtare, intrară cu triumf în mândrul templu ce li se ridica... Vrednicul de laudă și recunoștință conducător... păstorul acesta înțelept și neobosit. ai fost Tu, iubitul nostru părinte, Tu, care mai târziu ai fost chemat să păstorești o turmă mult mai numeroasă”*⁴⁷..

Delegații brașoveni au prezentat sărbătoritului un album frumos cu 400 de semnături, în timp ce în Brașov, în ziua jubileului, după oficierea sfintei Liturghii, la Sf. Nicolae, parohul de Pe Tocile, Vasile Sfetea, a ținut o frumoasă cuvântare numroasei asistențe. În acest timp, un grup impozant de parohieni, compus din vreo sută de călăreți, împreună cu întreaga obște de Pe Tocile, au adus un brad, pe care, după sfințirea apei și în bubuitul treascurilor (chiușoarelor), l-au plantat în fața Bisericii⁴⁸. A doua zi (13 aprilie 1887), muzica pompierilor a parcurs mai multe străzi ale Șcheiului, cântând arii românești. S-au ținut din nou liturghie la Sf. Nicolae, la care au asistat și elevii școalelor, cu profesorii și învățătorii lor, iar la sfârșit, profesorul Vasile Glodariu, a ținut o cuvântare relevând meritele lui Popazu⁴⁹.

Activitatea desfășurată de Popazu pe teren bisericesc, național și școlar, este mult mai mare decât am prezentat-o noi aici. Viața lui bogată în ani, se împarte în două epoci: cea dintâi, închinată Brașovului (1837-1865) și prin el Ardealului, cum spune unul din biografii lui⁵⁰, unde, în demnitatea de protopresbiter săvârșește fapte inegalate în istoria zbuciumului neamului românesc de dincoace de munți. Aceasta este fără îndoială cea mai importantă. A doua parte a vieții a fost închinată Banatului, restaurând, nu numai episcopia istorică a Caransebeșului, ci creând aici o nouă viață națională bisericească, culturală și socială.

Luând parte activă la conferința națională din 1/13 ianuarie 1861, ținută în Sibiu, Popazu a fost ales membru în Comitetul Național, iar în Adunarea de constituire a „ASTREI” din 4 noiembrie 1868, membru în Comitetul Central, drept recunoștință pentru sprijinul ce i-l dăduse lui Șaguna la realizarea acestei importante Asociațiuni.

La Congresul Național din 8/20 aprilie 1863 din Sibiu a fost ales membru în Comuniunea pentru redactarea adresei către împărat, ca și în Comisia pentru prezentarea acesteia. A făcut apoi parte dintre cei zece deputați români „regaliști” chemați de monarh în Dieta Transilvanei din 1863/64⁵¹, în care, la 18/30 mai 1864 Popazu a rostit emoționantul său discurs de mulțumire către împăratul Francisc Iosif I *„pentru că a scos națiunea română - cea mai veche aici în țară - din moarte la viață”*⁵² (întărind articolul de lege privitor la egala îndreptățire a națiunii române și a confesiunilor ei).

Ales membru în Senatul imperial din Viena, el luptă, alături de Șaguna,

de baronul Petrino și Andrei Mocsonyi, pentru drepturile neamului și ale Bisericii sale.

Numele lui a fost dat unei străduțe din Brașov, de lângă școala primară, peste vale de liceul, pe care l-a urzit și l-a ridicat⁵³. Mult mai târziu, în ședința din 14 aprilie 1927 a Eforiei Școalelor, directorul Liceului și Protopop al Brașovului, dr. Iosif Blaga, propuse ca: „În semn de recunoștință față de memoria vrednicului și neuitatului protopop al Brașovului și apoi episcop al Caransebeșului, Ioan Popazu, care a fost cel mai aprig sprijinitor al școalelor centrale și inițiatorul înfăptuirii gimnaziului mare, azi liceul, Andrei Șaguna – școala noastră primară centrală ortodoxă română din Brașov să poarte numele de „Ioan Popazu”. Numele lui fusese dat în anul 1878 „Societății de lecură a elevilor liceului”, înființată în 1868/69, după „serata dată în onoarea zilei onomastice a Ilustrății Sale Părintelui Ioan Popazu...” la 6/18 ianuarie 1877⁵⁴.

Nu putem uita că el a fost „al doilea membru de seamă al Comisiei filologice, convocată la Sibiu în octombrie 1860 pentru fixarea ortografiei române și că „doi ani mai târziu, la cea dintâi adunare generală a ASTREI, ținută în luna iulie 1862 la Brașov, avea să rostească cuvinte neuitate în numele credincioșilor săi⁵⁵, precum și o rugăciune din cele mai mișcătoare pentru a se sălășlui duhul păcii, al iubirii de adevăr și de frați în mijlocul tinerilor societății culturale românești⁵⁶. Să nu uităm că nici vasta lui corespondență, în limbile: latină, română și germană, care i-a răpit atâta timp, dar mai ales „Școalele din Brașov, care sunt momentul lui nepieritor”⁵⁷, sau, cum spune „Foaia Diecezană”⁵⁸, „...Cununa faptelor lui Popazu, protopopul în vârstă de 42 de ani al minunatului Brașov, e gimnaziul ortodox din Brașov” și „dacă spiritul lui Popazu n-ar fi produs nimic alta, institutul școalelor centrale române din Brașov, creat în întâia linie de geniul său, ar fi de ajuns pentru a-i eterniza numele”, cum scria Ioan Popea despre el⁵⁹.

Din circumstanțe de spațiu, nu am prezentat aici și acum două capitole ale biografiei sale: activitatea dedicată ridicării la Brașov a primului gimnaziu brașovean, dat fiind faptul că Andrei Bârseanu, în monumentală sa monografie⁶⁰ a prezentat-o pe larg și activitatea ca episcop al Caransebeșului, formând obiectul altui studiu.

Note

¹ În matricola botezaților de la Sf. Nicolae aflăm, la această dată: „Ioan al lui Popazu, botezat de Maria lui Petru Cojocar”, iar Evanghelia copiată de Radu Tempea II: „1808. S-a născut Ioan, fiul lui Ioan Popasu”.

² Ioan Popea *Un bărbat vrednic: Ioan Popazu*, în „Școala și familia”, 1887, nr.2, p.25.

³ *Ibid.*, pp.25-26.

⁴ Vasile Oltean *Școala românească din Șcheii Brașovului*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, pp.133-134.)

⁵ Corneliu Diaconovich *Ioan Popasu*, în „Romanische Revue” (1887), nr. 4, p. 146; Nicolae Cornean, *op.cit.*, p.14 și Andrei Bârseanu *Episcopul Ioan Popasu*, în „Anuarul XLV al Gimnaziului gr. or. român din Brașov pe anul școlar 1908/1909”, Brașov, 1909, p.8).

- ⁶ I. Stanciu, *Istoricul Liceului Gheorghe Lazăr din Sibiu, 250 ani de la întemeiere lui (1692-1942)*, Sibiu, 1943, pp. 58-59.
- ⁷ Nicolae Corneanu, *op.cit.*, p. 15
- ⁸ *Un bărbat vrednic... op.cit.*, p. 30-31
- ⁹ *Ibidem*, p.29. Despre dărnicia lui, Ioan Popea (*op.cit.*p.29) spune că, „*auzind că un învățător din Săcele, neluându-și salariul și din această cauză, voind să-și părăsească postul, îi dădu din buzunarul său cei 30 fl., iar în comuna Baciul, văzând că școala nu are sobă, cumpără el. ...Uneori nu rămânea cu un ban în buzunar și atunci cerea de la alții, care aveau. Întrebat fiind, pentru ce nu are bani, cu toate că avea venite frumoase ca protopop, răspundea; „Am dat săracului cutare, studentului cutare, am dat tot, acum vă e vouă rândul, să-mi dați voi mie”.*
- ¹⁰ Ioan Popea, *op.cit.*, pp. 26-27.
- ¹¹ Ion Mușlea, *op.cit.*, p. 321. În Matricola morților este trecut: „*28 iulie. Domnul Protopop I al Brașovului, Ignăție Karabetz, 62 ani*”.
- ¹² Anul I (1838), partea II, nr. 24, p. 93-94.
- ¹³ Prin „*biserica veche*” se înțelege Biserica Sf. Nicolae, în timp ce „*Biserica nouă sau cea din preurbul de sus*” se referă la Biserica sf. Treime de Pe Tocile.
- ¹⁴ Vezi și vol.I al acestei lucrări,p. 287.
- ¹⁵ Născut în 1811, în Zărnești, dintr-o familie originară din părțile Chioarului. A avut un rol important în viața bisericească și politică (mai ales în condițiile Revoluției de la 1848, fiind cel care a condus pe Șcheieni asediind Primăria). Despre originea lui, vezi mai pe larg: Candid Mușlea *Contribuțiuni la istoricul familiei Bran Pop de Lemeni*, în „*Gazeta Transilvaniei*”, nr. 82 și 83 din 1941.
- ¹⁶ Contractul între Ioan Bran și Reprezentanța bisericească se află și la Stinghe, *Documente... op.cit.*, vol. III, pp. 183-185.
- ¹⁷ Gheorghe Barițiu spune despre el (*Părți alese din Istoria Transilvaniei pre două sute de ani din urmă*, Sibiu, vol. II 1889, pp. 575-576) că publicase un fel de apel, cu care plecase pe la diferite mănăstiri spre a face proagandă pentru libertate. Era „*călugăr și diacon, de naștere din Basarabia, dară, cum se zice în limba bisericească, având metania la Sfânta episcopie a Romanului, în Moldova*”, așezat, însă, cu binecuvântarea arhiereului său, în calitate de psalt la Sf. Nicolae, în Brașov, un monah cu purtări prea cuvioase și ca o adevărată raritate între oamenii de vocațiunea sa, foarte iubitor de științe și limbi, care, în anii petrecerii sale la noi, între altele învățase limba germană atât de bine, încât cetea într-însa pe Fichte, Kant, Krig; cunoaște și scrierea lui Laménais, tradusă de Dionisie. Pe urma acelui Varlaam se luaseră și câțiva studenți înfocați, ca să propage și libertatea într-un mod foarte naiv, inocent; o plătiră, însă, care cu fuga, care cu arest...”
- ¹⁸ Vezi copia testamentului, în limba germană, la Bartolomeu Baiulescu *Monografia comunei bisericesti... op.cit.*, pp. 107-110.
- ¹⁹ Descoperită recent în arhiva muzeului, am publicat-o în „*Revista Teologică*”.
- ²⁰ Nr. 4077/1845.
- ²¹ Monumentale picturi, aflate azi în arhiva muzeului, expuse parte în muzeu, parte au făcut obiectul unei recente expoziții realizate în complexul muzeal prilejuit de împlinirea a 200 de ani de la nașterea marelui pictor (8 august).
- ²² (n.n. *Universitatea Săsească era organul juridic al sașilor din Transilvania*)
- ²³ Teodor Păcățean, *Cartea de aur sau luptele politice-naționale ale Românilor de*

sub coroana ungară, Sibiu, 1902, vol. I, p. 219.

²⁴ *Protocolul trebilor Sf. Biserici pe anii 1847-1848...*, punct 13.

²⁵ Cf. *Protocolul Adunării Generale a Națiunii Române din Transilvania, care s-a ținut la Blaj în anul 1848 în anul Domnului 1848 mai 15/3*, pp. 9-14.

²⁶ Gheorghe Barițiu, *Părți alese...* op.cit., vol. I, p. 86.

²⁷ Stinghe, op.cit., pp. 10-12.

²⁸ *Ibidem*, pp. 13-14.

²⁹ „Siebenburger Wochenblatt” nr. 70 din 31 august 1848. Aceeași revistă publică în nr. 82 din 9 octombrie știrea că „*Excelența Sa, prințul Bibescu și soția sa au părăsit astăzi Brașovul după trei luni petrecute aici și au trecut peste Oituz cu trenul la Focșani, în Moldova*”

³⁰ A. Mureșianu, *De la Tribunalul Bran-Lemeny, la poetul și scriitorul Bran-Lemeny*, în „Prometeu”, II (1936) nr. 9-12, p. 7. Vezi, de același: *Cum au pătruns Românii Brașoveni la 1848 în Magistratul Brașovului*, în „Carpații”, X (1925) nr. 275.

³¹ Gh. Barițiu, op.cit., p. 316. În „Noua Bibliotecă Română”, tom. I, 1882-1883, p. 412, se spune în legătură cu lupta de aici: „*În lupta de la Prejmer a căzut și curajosul Mazăre din Șchei (care știa să bată bine toba)...Ioan Pop, feciorul fostului profesor, în Iași (era cu ei)*”.

³² *Ibidem*, pp. 39-40.

³³ Vezi mai pe larg Teodor Păcățeanu, op.cit. și Gh. Barițiu, op.cit.

³⁴ Stinghe, op.cit., pp.41-42.

³⁵ Stinghe, op.cit., pp.63-64

³⁶ Casa Zugravului, care exista până la clădirea casei de raport a Bisericii, situată lângă poarta Bisericii, având nr. 1113 și o porțiță spre biserică, fusese cumpărată de Biserică, împreună cu grădinița, care avea să fie folosită spre a mări cimitirul în anul 1845 de la Radu Ioanovici, zis și Zugravu și tot în acel an fu dată cu chirie lui Bucur Cepescu cu 110,30 fl. Din prețul de cumpărare, vânzătorul se obliga să dăruiască Bisericii 1000 fl. (Arhivele Statului, Brașov, nr.1411/1845).

³⁷ Se păstrează în arhiva muzeului Catalogul cu nr. 100 realizat de Ion Barac.

³⁸ Vezi pe larg: I. Lupaș, *Istoria bisericească a românilor din Ardeal...* op.cit., pp. 183 passim.

³⁹ Stinghe, *Documente*, op. cit., pp. 215-216

⁴⁰ *Ibid.*, p. 191. Vezi și Teodor Păcățan, *Cartea de aur...* op.cit., pp. 697-698.

⁴¹ Vezi și Teodor Păcățean, op.cit., p. 738.

⁴² El fusese luat în combinație de a ajunge episcop în locul lui Vasile Moga. Cercurile din Viena aveau opinie foarte favorabilă despre activitatea lui pastorală din cercul Brașovului. Dar planul acesta fu abandonat din motiv de că rudeniile lui Moga ar fi ținut prea multe intrigi, prin care ar fi putut zădărnici în bună parte intențiile salutare și stăruințele tânărului Popazu (I.Lupaș, op.cit., pp. 233-234).

⁴³ „Telegraful Român”, nr. 37 din 1864, p. 47.

⁴⁴ Deputat chemat de către domnitor în parlament. Românii erau zece, între care și George Barițiu, director al fabricii de hârtie din Zărnești; Costantin Ioan, senator, Gavril Munteanu, directorul gimnaziului brașovean și Pavel Vasici, directorul contumaciei de pe Timiș, iar din 1856 consilier școlar pentru Transilvania etc.

⁴⁵ G. Barițiu scrie (*Părți alese...* op.cit., vol. III, p. 330) „*În 8 august /1865/*

se întorsese la Braşov Popazu...iară după ce-şi luă rămas bun de la foştii săi poporeni şi de la toţi concetăţenii, veni la Sibiu". „Gazeta Transilvaniei (Nr. din 8 august, p.235) scrie şi ea: „Ion Popazu sosi la Braşov, unde i se făcu o primire demnă şi mult călduroasă, ieşindu-i în întâmpinare la Ghimbav cu călăreţi, iar seara fu condus cu torţe". În nr. din 10 august (p.239) scrie: „Comunităţile bisericeşti cu Eforia dădură o masă în onoarea episcopului I. Popazu", iar în nr. din 20 august (p.250) mai scrie: „Popazu îşi ia sănătate bună de la poporeni şi eparhioşii săi în biserica Sf. Nicolae, o scenă rară, care devinse animele din ambe părţile". În procesele verbale ale şedinţelor Reprezentanţei, însă, nici de astă dată nu se aminteşte nimic

⁴⁶ „L-am hirotonit, sfinţit şi jurat episcop neunit al Caransebeşului, în Banat...- cum spune dascălul normalicesc P. Gligore – oferind celor de faţă o prea mult dorită sărbare de priverişte..." (Emilian Cioran, *Biserica cu hramul Sf. Treime din Răşinari*, în „Revista teologică”, XXXII (1942), nr. 3-4, p. 174.)

⁴⁷ „Şcoala şi familia”, II(1887), nr. 2, pp. 34-35 scrie elogios despre el socotindu-l „un vrednic bărbat al naţiunii sale...”.

⁴⁸ (n.n. „Bradul lui Popazu” – cum a fost cunoscut de localnici, s-a păstrat în colţul de sud-est al paraclisului de sud până în 1980, când din iniţiativa specialiştilor de la Direcţia Monumentelor Istorice, care au restaurat Biserica între anii 1977-1987, l-au tăiat, pentru a nu pune în pericol biserica.)

⁴⁹ *Ibid.*, pp. 46-47.

⁵⁰ *Comemorarea episcopului + Ioan Popazu*, în „Gazeta Transilvaniei” din 10 octombrie 1935.

⁵¹ Vexi şi Teodor V. Păcăţian, *op.cit.*, I, Sibiu, 1904, ed. II, p. 46.

⁵² „Gazeta Transilvaniei”, 1864, nr. 40, p. 16.

⁵³ Strada se numeşte azi Băilor, iar apa, care venea dinspre Pietrile lui Solomon, a fost acoperită.

⁵⁴ La această serată discursul de deschidere a fost rostit de profesorul Ioan Lapedatu, care spuse că Popazu „este acela care a pus piatra fundamentală la edificarea gimnaziului românesc, la ridicarea acestui măreţ templu al muzelor”. La punctul al doilea din program, elevul Constantin Alessiu, din clasa a VII-a recită *Oda la Ioan Popazu* a profesorului Ioan Lapedatu (Vezi „Familia”, anul XIII, 1877, p. 39)

⁵⁵ Vezi „Telegraful Român”, X/1862, nr. 59.

⁵⁶ Ioan Georgescu, *Astra*, în „Boabe de grâu”, I/1930, nr. 4, p. 220.

⁵⁷ „Enciclopedia Română”, III, p. 642.

⁵⁸ Organul eparhiei ort. rom. a Caransebeşului, anul 54/1939, nr. 8

⁵⁹ *Un bărbat vrednic* în „Şcoala şi familia”, III/1887, nr. 2, p. 33.

⁶⁰ Andrei Bârseanu *Istoria şcolilor centrale române gr.or. din Braşov*, Braşov, 1902.